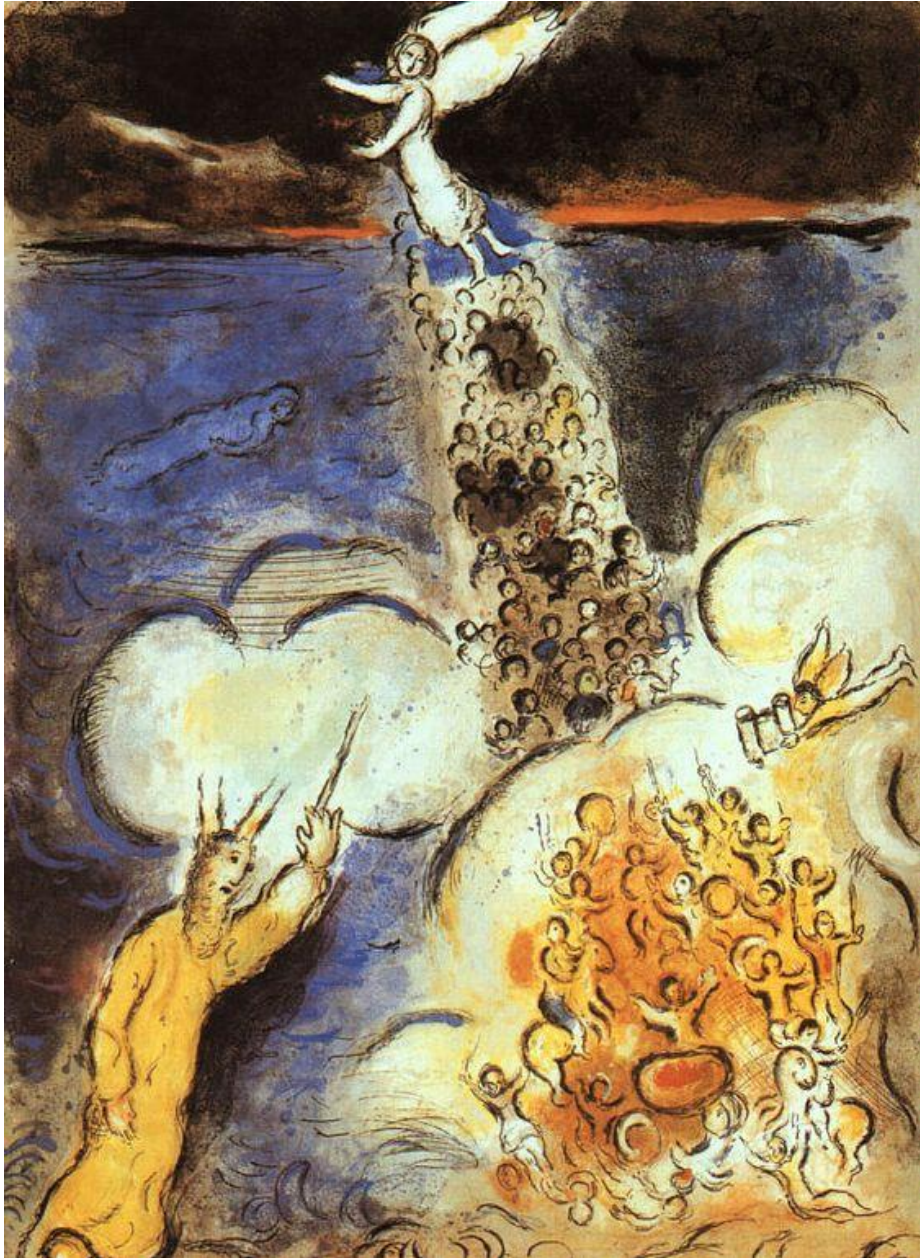

Wijst een wolk je de weg ....

Meditatie ds. G. R. Rinsma zondag 12 maart 2017
(tweede zondag 40dagentijd)

Thoralezing: Exodus 24: 12-18
Evangelielezing: Mattheüs 17:1-9

OVERWEGING

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Van een bus of trein weten we het. En ook van een vliegtuig. We kunnen het lezen op grote borden in de vertrekhal. We kunnen het op onze smartphone nalezen. De bestemming ligt vast. We weten waar het naar toe gaat als we lijn 61 pakken of de trein naar Amersfoort. Ik noem maar wat.

Maar wat als de bestemming niet vastligt? Of zelfs onbekend is. Zo'n vijf jaar geleden zond de EO een programma uit, dat bestemming onbekend heette. Twee reporters daagden 14 kandidaten uit op reis te gaan naar een onbekende bestemming. De 'vakantiegangers' belandden vervolgens niet in de beste Beach resorts, maar tussen de Boliviaanse straatkinderen, Amerikaanse outcasts in tentenkampen of Afrikaanse gevangenen.

Sommigen hadden hun tentje moeten opzetten in min 10 graden, anderen zelf niet kunnen eten, omdat de mensen in het dorp waar ze sliepen dat ook niet konden.¹

Soms heb ik de indruk dat mensen bestemming verwarren met "planning" Planning zo'n modewoord, duidt op alles wat je naar je hand kunt zetten, uit kunt zetten, waarvan je de koers en de loop kunt bepalen.

Carrièreplanning, geboorteplanning, pensioensplanning, vakantieplanning, noem maar op. Maar in "bestemming" klinkt het woord "stem" in door. Iets wat door "de stem" is aangeduid en vastgelegd. Bestemming is veeleer iets dat gevonden, vernomen, gehoord wordt; het komt tot uitdrukking in een besef van roeping, waarover men niet vrij beschikken kan, maar die als genade en oproep wordt ervaren. Bestemming is niet een onmiddellijk gegeven, maar wordt gaandeweg pas duidelijk.

En je zou gaan verlangen naar zo'n ontmoeting, zo'n gesprek, zo'n stem, die je duidelijk maakt wat je bestemming is, waarvoor je geroepen bent, waartoe je uitverkoren bent. Je zou willen dat iemand je de weg wijst, waar je moet gaan en welke weg je moet kiezen. Want hoe vind je je bestemming, hoe weet je wat je bestemming is?

---

¹ <http://www.eo.nl/archief/tv/bestemmingonbekend/>

Maar de diepste bestemming, je meest eigenlijke bestemming kan niemand je aanreiken, kan alleen worden gevonden door willen zoeken, vragen, toetsen. Of je geschonken worden, zoals Vaclav Havel schrijft in zijn Brieven aan Olga.²

Het moet ergens in de jaren zeventig of tachtig geweest zijn. *'Ik zat op een hoop roestig ijzer en staarde naar de kroon van een enorme boom die zich uitstrekte over de hekken, het prikkeldraad en de wachttorens die me ervan scheid- den. Terwijl ik keek ... werd ik overmand door een ervaring die moeilijk te be- schrijven is.... Ik werd overspoeld door een gevoel van volstrekt geluk en harmo- nie met de wereld en mijzelf, van in harmonie zijn met dat moment, met alle momenten die ik me voor de geest kon halen, en met al het onzichtbare dat er achter ligt en betekenis heeft. Ik zou zelfs zeggen dat ik op een of andere manier was 'getroffen door liefde', maar ik weet niet precies voor wie of wat.'*³

Het lijkt op het visioen dat Mattheüs beschrijft. Op de berg, waar Jezus zich met drie leerlingen had teruggetrokken. Om er na te denken over zijn bestemming.

En in die stilte van het bidden, in die wachtende houding op wat komt, openbaart aan Jezus zich het GEHEIM. Het geheim van Zijn leven. Zijn verborgen bron. Hier, onttrokken aan alle drukte, ontstaat er contact tus- sen Jezus en God, hier vindt een ontmoeting plaats tussen een mens en God. En in die ontmoeting breekt als een licht het wezen van de mens door, het lijkt of in de ontmoeting een mens van binnenuit gaat stralen en dat dat zichtbaar wordt in de huid, ja zelfs tot in de kleding.

En dan valt het me opeens op dat beide schriftlezingen zich niet alleen afspelen op een berg, maar dat er in beide keren ook een wolk ver- schijnt. *'Terwijl Mozes de berg op ging, werd deze overdekt door een wolk: de majesteit van de HEER rustte op de Sinäi. Zes dagen lang be- dekte de wolk de berg.'*⁴ En in het Mattheus evangelie horen we hoe de schaduw van een stralende wolk over hen heen, gleed.⁵

Is dat toevallig? Nee, in het bijbelboek Exodus duiken overal wol-

---

² De Canadese filosoof Charles Taylor (1931) haalt die passage aan tegen het einde van zijn nieuwe boek *A Secular Age*. Pg. 950 Havel brieven aan Olga pg. 331-332 Waarom, zo vraagt hij zich af, zijn ervaringen als die van Havel voor de moderne tijd zo moeilijk te bevatten? En hoe is het gekomen dat voor de Europese mens van 1500 het bestaan van een goddelijke orde volstrekt vanzelfsprekend was, terwijl nu het exacte omgekeerde daar- van het geval is?

³ Dat ervaringen komen dus ook nog vandaag voor. Het verschil alleen met vroeger, zegt Charles Taylor, is dat zulke ervaringen als die van Havel voor de moderne tijd zo moeilijk te bevatten zijn. We hebben er geen taal, geen referentiekader meer voor.

⁴ Exodus 24:16

⁵ Mattheus 17:

ken op. En telkens als er zo'n wolk verschijnt in het verhaal, is dat een signaal. Let op: nu gaat het over God, nu is God erbij.

Van die wolk horen we voor het eerst, als de Israëlieten zijn nog maar net op weg, weggetrokken uit hun slavenbestaan in Egypte. Uit hun leven van ploeteren in dienstbaarheid aan een vreemde macht. Beknotting. Een tredmolen die geen ruimte laat om te leven naar hun eigen geloof en hoop. Uit die beknelling zijn ze weggebroken. En nu? Ze gaan op weg naar een nieuw bestaan, maar dat is er nog niet. Het moet vorm krijgen, zelfs nog een plek vinden. Er is een lange weg te gaan, door de woestijn. Maar God is bij hen, zo voelen ze het. Het is of hij met hen mee trekt, de weg wijst. Dat geeft hen vertrouwen. Moed. Besef van richting. Het voedt hun verlangen naar wat er achter de horizon ligt, een land waar het goed is om te wonen.

'Als een wolk gaat God voor ons uit.'

Maar ze moeten tempo maken; misschien komen de Egyptenaren hen achterop. Ook 's nachts reizen ze door. Dat lukt wonderwel. Zelfs in het donker vinden ze hun weg. Wat kun je verloren zijn, in het duister. Maar zij voelen zich niet alleen. En er brandt iets, in hun hart.

'Als een vuur, zo gaat God ons voorop.'

En in die beelden is het in de bijbel terecht gekomen: 'Overdag ging de wolk altijd voor hen uit, en 's nachts het vuur.' Ja, zoals ze het op dát moment nodig hebben, juist zo is God hen nabij.⁶

Een wolk die vooruit gaat: het is een eigenlijk heel mooi beeld om 'iets van God' mee uit te drukken. Een wolk heeft iets vaags, neveligs. Je kunt

---

⁶ Exodus 14:20 zodat hij tussen het leger van de Egyptenaren en dat van de Israëlieten kwam te staan. Aan de ene kant bracht de wolk duisternis, aan de andere kant verlichtte de vuurzuil de nacht. Die hele nacht konden de legers niet bij elkaar komen.

Exodus 16:10 Zodra Aäron dit aan het volk had opgedragen en allen zich met het gezicht naar de woestijn hadden opgesteld, verscheen in een wolk de majesteit van de HEER. waarop de HEER tegen hem zei: 'Ik kom naar je toe in een donkere wolk, dan kan iedereen het horen wanneer ik met je spreek en zullen ze voor altijd vertrouwen in je hebben.' Toen Mozes de HEER vertelde wat het volk had geantwoord,

Exodus 19:16 Op de derde dag, bij het aanbreken van de morgen, begon het te donderen en te bliksemen, er hing een dreigende wolk boven de berg, en zeer luid weerklonk het geschal van een ramshoorn. Iedereen in het kamp beefde.

Exodus 20:21 En terwijl het volk op een afstand bleef staan, ging Mozes naar de donkere wolk waarin God aanwezig was.

Exodus 24:15 Terwijl Mozes de berg op ging, werd deze overdekt door een wolk: de majesteit van de HEER rustte op de Sinaï. Zes dagen lang bedekte de wolk de berg. Op de zevende dag riep de HEER Mozes vanuit de wolk.

Exodus 24:18 ging Mozes de wolk binnen en klom hij verder omhoog. Veertig dagen en veertig nachten bleef hij op de berg.

Exodus 34:5 De HEER daalde neer in een wolk, hij kwam naast Mozes staan en riep de naam HEER uit.

Exodus 40:34 Toen werd de ontmoetingstent overdekt door een wolk en werd de tabernakel gevuld door de majesteit van de HEER.

'm niet beetpakken. God leren kennen, staat er in een boekje uit de veertiende eeuw, is als het binnengaan van een wolk, een wolk van niet-weten. Hoe dichterbij je nadert, hoe minder je ziet. God kun je niet denken, niet scherp in beeld krijgen. Je moet het niet eens proberen. Net een wolk.

Maar tegelijk is er niks onbepaalds of zweverigs aan God. De wolk die de Israëlieten voorgaat, heeft onmiskenbaar richting. In verschillende kleuren en gedaanten duikt de wolk op, maar steeds wijst ze dezelfde richting aan: van slavernij naar bevrijding, van bekneld zijn naar opademen, van dood naar leven. En wat dáár dan voor nodig is, om die kant op te gaan.

Ik weet niet of het om die reden is geweest, dat Hollandse schilders zich hebben toegelegd op het schilderen van schitterende wolkenpartijen. Maar ze stonden er om bekend.⁷ De Hollandse wolk is, schreef Joost

---

⁷ Zó Hollands De mooiste luchten hangen in De Hallen in Haarlem

Het licht in Nederland is het mooiste van Europa. Schilders weten dat al eeuwen.

JOOST ZWAGERMAN 20 Juli 2011, 00:00

De tentoonstelling Zó Hollands in De Hallen in Haarlem heeft een lange en enigszins schoolse subtitel: 'Het Hollandse landschap in de Nederlandse kunst sinds 1850'. Dat klinkt naar verstoofd proefschrift of plichtmatige educatie - maar in de zalen van de Hallen wekt Zó Hollands gelukkig geen associaties met dorre plicht en verstoffing. Die Hollandse landschappen, van Jongkind en Maris tot Dibbets en Wolkers - sodeju, wat hangen die er fel en feestelijk fonkelend en flitsend bij! Dat komt niet zozeer door die landschappen zelf, hoe realistisch, expressionistisch of avant-gardistisch ook geschilderd. Want het Hollands landschap is en blijft vlak, kaal, laag, sober en plat. De fonkelingen en feestelijkheden zijn te danken aan het licht waarin die landschappen baden. Het grote voordeel van Hollands laagland voor landschapschilders is dat er veel ruimte overblijft voor lucht en licht. De Hollandse wolk is, zo bewijst ook Zó Hollands, de moeder aller wolken. Zie bijvoorbeeld in De Hallen de wolken in de getoonde werken van - ik doe een greep - Jan Hendrik Weissenbruch (soms duister, soms mollig wit), Jan Voerman (bijna Magritte-achtig hyperrealistisch) of Jan Toorop (die wolken kon schilderen die er net zo smakelijk en romig uitzien als bolletjes Italiaans vanille-ijs).

Maar de wolken en het naar zilver neigend blauw van de lucht bepalen niet kern en wezen van het Hollands landschap. Iedere beeldgeworden ode aan het landschap is een ode aan het licht dat ons land beschijnt. Dat licht doorzindert vrijwel alle schilderijen van Zó Hollands. In elk schilderij is dat licht een vaste waarde, een personage bijna. Dat licht draagt dan ook een eigen naam. Het heet Hollands Licht. Niet voor niets was een lemma in de onvolprezen reeks 'Der Nederlanden' in deze krant een tijdje geleden aan dit Hollands licht.

Al direct in de benedenzaal van De Hallen is zo'n ode aan het Hollands licht te zien: Koeien in een plas (1891) van Willem Maris. Hoog aan de wand in De Hallen is een uitspraak van Maris gekalligrafeerd: 'Ik schilder geen koeien, ik schilder het licht.' Variaties op die uitspraak keren terug in zowel de tentoonstelling als de bijbehorende catalogus van Zó Hollands. Zo beweerde Eugène Brands (1913-2002), ook in relatie tot een groepje koeien bijeen in het landschap: 'Welbeschouwd zie ik een in het weiland liggende groep koeien als een zwart-wit compositie (...). Alleen de kleur (...) rest als expressiemiddel. (...) Het licht is een fantastische schepping en (...) het element kleur moet puur kosmisch overkomen, als het ondoorgroendelijke mysterie van het licht.'

Stukken minder geëxalteerd laat Willem den Ouden (1928) zich uit over dit 'ondoorgroendelijke mysterie', specifiek te vinden in Nederland: 'In Nederland heb je het allerprachtigste licht. En dat komt door de vochtige atmosfeer, door al het water in dit land. Dan krijg je dat zilveren licht. Bij Venetië heb ik dat ook gezien.'

In Zó Hollands zijn twee werken van Den Ouden te zien. Beide schilderijen, en dan vooral Zon boven de Waal (2006), onderstrepen onbedoeld dat het nog razend lastig is om dat zilveren licht ook echt op doek te vatten. In Zon boven de Waal spat het zilverwit en het hemelblauw bijna uiteen doordat een lage, onzichtbaar blijvende zon er een kanonskogel op afvuurt. Eenzaam aan de wal is één minuscule figuur, een wandelaar vermoedelijk, die onder die zilverwitte explosie bijna de existentiële nietigheid meekrijgt als van een eigentijdse naneef van de

Zwagerman ooit, de moeder aller wolken. Maar ook Friese schilders hebben prachtige wolken geschilderd. Benner bijvoorbeeld en Jentsje Popma. Van hem is in Jorwerd een schilderij te zien, dat de wolk, die boven de dijk verschijnt.

Popma vertelde eens dat die wolk voor hem niet een gewone wolk is, maar iets probeert uit te beelden van inspiratie. Want – zo zei hij – in de bijbelverhalen betekent een wolk toch ook iets van God? Iets van ‘de andere zijde’ ?

Ook Chagall heeft dat begrepen en beeldde regelmatig een wolk af. Zoals u kunt zien op de voorkant van de liturgie.

Die twee zijden van ‘de wolk die vooruit gaat’ helpen mij iets te begrijpen van geloven. Wat doe je eigenlijk, als je iets aan geloof doet in onze tijd?

Als je niet weet wat je bestemming is? Als geen stem hebt gehoord. Iemand je geroepen heeft.

In de eerste plaats is geloven stil staan bij het wolkige, het nevelige, het geheim waar we het woord ‘God’ voor gebruiken. Het niet-weten.

---

figuur in Monnik aan zee (1909) van Caspar David Friedrich. Duits licht concurreert sterk met Hollands licht - overigens zonder dat het licht bij de burenen het onze ooit overklast, dat spreekt.

Durf ik daar stil bij te blijven staan (in eerbied, verwondering, dankbaarheid), zonder het te willen vastpakken of uitleggen? Zonder het in te vullen, voor mezelf of voor iemand anders? Dat vraagt openheid en bescheidenheid, de ander de ruimte geven. Niet altijd even makkelijk in onze wereld, waarin zoveel meningen en geloven en spiritualiteiten bestaan. Een hele oefening: God God laten zijn.

De andere kant van geloven is de richting, de weg. Welke kant ga ik op? Is het in de richting van opademen, in de richting van leven, van vrijheid en gerechtigheid, voor mezelf en voor anderen? En in welke traditie wil ik staan? Waaraan wil ik me oriënteren? Die van Erasmus of die van Wilders? Heb ik ooit gezegd.⁸

Die weg proberen te gaan vraagt luisteren naar wat er in een bepaalde situatie nodig is (ook wat je zelf nodig hebt). Het vraagt toewijding. Die weg vraagt om hart en ziel: gaandeweg van de weg gaan houden. Diezelfde veertiende-eeuwse schrijver (van de wolk van niet-weten), schreef: bedenken kun je God niet, maar beminnen, dat wel.

Maar er is nog iets meer. Want die wolk verschijnt, zo vertelt het bijbelverhaal, als Jezus in gesprek is met twee mannen. Mozes en Elia. Zij vertegenwoordigen de thora en de profeten, de mensen, die het volk Israël uit de slavernij voerden en op de juiste koers hielden. Mozes is er om hem een hart onder de riem te steken. Elia is er om hem te sterken. Met hen is Jezus in gesprek. Niet over koetjes en kalfjes, maar over het meest wezenlijke in een mensenleven: welke weg hij heeft afgelegd en welke weg hij zal volgen. In het verlengde van deze twee leiders, ziet Jezus zijn eigen route liggen. In het verlengde van hun opdracht ziet Jezus zijn eigen opdracht. In hun levenswerk zijn eigen taak. In hun weg zijn eigen weg.

Op de laatste dag van mijn verblijf in Brazilië werden wij, nederlandse gasten, door Robert ook een berg opgenomen. Nou ja, heuvel. Maar voor hem was het zijn bidberg, waar hij tot rust probeerde te komen. En waar hij ook eens 48 uur zonder eten en drinken had doorgebracht, toen hij net als Elia het dreigde op te geven. Familie maakte zich ongerust, maar met zijn kenmerkende koppigheid antwoordde hij: als God wil, dat ik te drinken krijg, dan zorgt hij daar wel voor. Was het later op de dag niet gaan regenen. Nu was het stikdonkere nacht met al-

---

⁸ overweging 1 januari 2017

leen de Braziliaanse sterrenhemel boven ons.⁹We deelden onze indrukken van het bezoek aan de favela's. een enorm contrast met die stille vrede boven op die berg, maar allemaal wisten we: hoe mooi, hoe goed en hoe licht het er ook was: het was niet onze bestemming, net zo min als die van Robert, net zo min als het die van Jezus was geweest. Hoe vreedzaam en stil het er ook was: het was niet de bedoeling dat we er zouden blijven. De dag erop zou de bus komen om ons naar het vliegveld te brengen.

En als Petrus dat alsnog wil voorstellen om dan drie tenten op te zetten, wordt hem letterlijk de mond gesnoerd door een stem uit de wolk. "Deze is mijn Zoon, mijn geliefde, hoort naar hem." Het is de stem waarmee alles begon, aan de oever van de Jordaan, de stem, die Jezus hoorde toen hij zich liet dopen. "Jij bent mijn zoon." Nu richt de stem zich tot de zijnen. Wie God wil horen, hore naar deze mijn Zoon. Dat zijn de woorden, die door het evangelie vandaag voor ons opnieuw klinken: deze is mijn zoon. En geen andere. Naar deze moeten we horen. En geen andere. Deze gaat ons voor. En geen andere. Jezus wordt ons aangewezen. Als de mens, die hemel en aarde verbindt, als de mens naar Gods beeld. Sprekend zijn vader.

Als degene, die ons voorgaat, als degene, die ons de weg wijst, naar God en naar onze naaste. Grote woorden, gemakkelijke woorden, maar weerbarstig in de praktijk.

De vraag is: willen we ons door hem laten gezeggen? Vinden we dat hij ons nog iets te zeggen heeft? Kunnen we in hem iets van onze eigen bestemming vinden? En willen we onze bestemming in hem vinden?

De leerlingen krijgen iets mee: een visioen van licht en vrede, dat ze hebben gezien. Ze mogen het meedragen als een geheim, als een bijzondere ervaring, herinnering van licht. Net zoals Havel in de communistische gevangenis.

En later, veel later zullen de leerlingen herinnerd worden aan dit visioen op de berg en zal Petrus, dezelfde, die hier op de berg z'n tenten wilde opslaan, op de markt van Jeruzalem z'n stem laten horen: Laat het hele volk van Israël er zeker van zijn dat Jezus, die u gekruisigd hebt, door God tot Heer en Messias is aangesteld.'

Dan heeft Petrus begrepen dat er belangrijker dingen in het leven zijn

---

⁹ Gerard Rinsma: verslag studiereis naar opvang project straatkinderen in Rio de Janeiro

dan enkel het eigen geluk en het eigen hachje. Dan heeft hij geleerd dat hij niet op de berg kan blijven, maar de straat op moet, de wereld in. Dan is hij tot het inzicht gekomen, het geloof dat God zelf door Jezus heeft gesproken, dat God zelf in Jezus heeft gehandeld, dat God zelf in deze mens heeft gewoond, dat God zelf in deze mens heeft geleden, dat mensen niet alleen deze mens, maar in deze mens God zelf hebben gekruisigd en gedood. Dan heeft Petrus ervaren, gezien dat God in deze mens sterker bleek dan de dood. Dan mag hij niet langer zwijgen, omdat God zelf niet heeft gezwegen. Dan moet hij z'n stem laten horen, omdat God zelf het beslissende woord heeft gesproken, dat Jezus, die u gekruisigd hebt, door God tot Heer en Messias is aangesteld.'

Dat blijft de weerbarstige kern van het christelijk geloof, voor Grieken een dwaasheid, voor joden een aanstoot. Maar juist daardoor weten dat we dat de God van Jezus Christus eindeloos van mensen houdt en tot op het bot met hen begaan is en tot in zijn merg met hen meelijdt. Amen.